

Miloš Jocić

Igra prestola

Džordž R. R. Martin, *A Game of Thrones*, Laguna, Beograd, 2003,

Preveo Nikola Pajvančić

Igra prestola je knjiga kod koje se mora baciti pogled na piščevu biografiju: na činjenice da je Džordž R.R. Martin dugo radio kao filmski i televizijski scenarista, da je prvi deo **Pesama leda i vatre** napisao kao zreo, formiran pisac u četrdeset godina života., i da gaji hobi-opsesiju srednjim vekom (Martin je fanatični sakupljač srednjevekovnih *wargame* minijatura). Kakvu je knjigu mogao napisati iskusan scenarista koji je ujedno i obožavalac srednjevekovnih bitaka?

Ukratko: špansku seriju za ljubitelje mača i magije (više mača manje magije, doduše) – ali u dobrom smislu! Postavka radnje vezana je za kontinent Vesteros na kojem se nalaze sedam Velikih kuća sa još nekoliko desetina manjih plemićkih kuća i nekoliko stotina zamkova, vitezova, prinčeva, barona, plaćenika i asasina. Čitalac koji bi razmišljao u pravcu **Dine** Frenka Herberta bio bi na dobrom tragu, ali samo delimično. Za razliku od Herberta, Martin ima znatno simplifikovanije viđenje rata i diplomatsko-političkih odnosa uopšte: u odnosu na **Igru prestola**, **Dina** bi izgledala kao strateško geo-mapiranje napisano u Pentagonu. Razlog tome je Martinova posvećenost likovima radije nego nekoj „široj slici“ - dok se na Arakisu ratovalo zbog suptilne političke igre klackalica oko kontrolisanja najvažnijeg resursa u Univerzumu, kraljevi u Vesterosu ratuju iz osвете, ljubavi, bahatosti, sve u cilju zauzimanja nekog apstraktnog prestola i vlasti. Da li je ovo loša stvar? Sama po sebi možda, ali Martin svakako nije ni hteo napisati ništa komplikovanije od dvorskih spletki i raspletki. Od čitaoca se očekuje da knjizi priđe sa opuštenijim stavom, od nje tražeći samo brutalnu zabavu, a ne kontraverznu mrežu geopolitičkih intriga.

Dakle, iskusan pisac, kao što smo rekli. **Igra prestola** je delo koje samo sebe malo kontradiktoriše, ali opet u pozitivnom smislu – kao što je rečeno, ovo je knjiga koja je

sagrađana od likova, koja *zavisi* od čak nekoliko desetina razvijenih i karakternih likova, ali knjiga napisana od strane autora koji je spreman žrtvovati, osakatiti ili napustiti likove na nekoliko desetina stranica samo za dobrobit priče. Ovim je postignut suspens kakav vrlo verovatno nije viđen (čitao) u žanru fantastike: ovde *zaista* brinete za svakim od likova jer jednostavno ne znate da li će preživeti (ili ostati sa svim udovima na broju) na kraju poglavlja. Zamislite Tolkina kako Aragornu lomi obe noge u Moriji ili Roulingovu kako ubija Rona pred borbu sa baziliskom i imaćete ubedljivu predstavu kako sve to izgleda.

U suštini, nema svrhe tupiti zašto je ova knjiga dobra – ona jednostavno funkcioniše. Stil je kompresovan ali literaran taman toliko da se ne može nazvati novinarskim, što marljivijem čitaocu omogućava prelazak i po nekoliko stotina stranica dnevno bez preteranog zamaranja; a marljiv čitalac će *sigurno* hteti da čita nekoliko stotina stranica dnevno. Jer, ovo nije jeftina knjiga koja svoje obrte troši kao Tirion Lanister kurve: ne, ovo je knjiga koje neguje naboj iznad svega. Preokreti i šokantna otkrića dolaze taman kada *zaista* izgledaju šokantno i preokretno (?), umesto da izgledaju kao puka vožnja rolerkosterom, gde bi se tokom šestototinjak strana samo serviralo jedno trivijalno uzbuđenje za drugim. Ne škodi da se ponovi: iako se **Igra prestola** bazira isključivo na dobro razvijenim likovima i njihovoj interakciji, na dvorskim igrama i plemićkim zaverama, ova knjiga ipak neguje pripovedanje pre svega, i to radi majstorski. Dijalozi su ključ ali ne suština, i delo sadrži sasvim dovoljnu količinu tuča, seksa, viteških turnira, opsada zamkova i *dark fantasy* šmecka da opravda svojih pola kile težine u papiru.

Igra prestola počinje jako i završava se jako, što ne znači da je sredina slaba, već da ne pati od nekih *an general* mana svih golemih epsko-fantastijskih serijala koje se protežu na nekoliko hiljada stranica i kojima, poput Semvela Tarlija, treba vremena da zagreju svoja ogromna telesa. Ne – ova knjiga kreće ubitačnim prologom (koji bez problema može nezavisno stojati kao sasvim pristojna horor-fantastijska kratka priča) i efektnim prvim poglavljima koja odmah počinju sa odmotavanjem radnje. Vrlo nalik kraljevom dželatu Iliru Pejnu, ova knjiga se ne izmotava.

Naravno, mane postoje, ali nisu naročito velike niti upečatljive da bi smetale u čitanju. Neke od njih imaju i sasvim pristojna opravdanja i, kao što je pomenuto, jednostavno funkcionišu o okviru šire mašinerije pripovedanja. Recimo, zahtevnijem čitaocu može zasmeteti to što se, uprkos postojanju gomile dobro razvijenih likova, radnja pripoveda isključivo iz jedne perspektive, odnosno iz jednog istog korpusa likova (trenutno iz jednačine izbacujemo grane radnje sa prognanom princezom Deneris, koja se odvija na drugom kontinentu, i Tirionom Lanisterom, koji je u principu takođe pozitivan lik za razliku od većeg dela svoje porodice). Međutim, baziranjem perspektive na pripadnicima plemićke porodice Stark – lordu Edardu, njegovim sinovima, kćerima i ženi – vidi se nejednakost i moralna disproporcija između poštenih i jednostavnih gospodara Severa, neiskvarenih i vrljih ljudi nenaviknutih na „igre prestola“ ostatka ljudskih zemalja Vesterosa, sa kućom Lanistera kao savršenom negacijom Starkovima: surovim, beskrupuloznim i nemilosrdnim prema bilo kome van svoje arijevske-devijantne familije. Opet, čitalac kome misao odluta u pravcu Atreida i Harkonena neće mnogo pogrešiti, s tim da je dom Starkovih za nekoliko podeoka ispod nule hladniji od letnje planete Kaladana, i da su plavokosi Lanisteri fizički privlačniji od Vladimira Harkonena i njegove rodbine.

Stvar koju će pažljiviji čitalac takođe primetiti jesu Martinovi podli trikovi koji filmski scenaristi koriste još otkako je neimenovani tvorac zaključio da film može služiti za nešto više od dokumentarnog prikaza ulaska vozova u stanicu. Martin će često terati likove da rade ono što *on* želi, odnosno ono što je najpogodnije za radnju, radije nego ostaviti ih njihovim uspostavljenim, prirodnim reakcijama i pobudama – zamerka koju je teško objasniti bez većih spojlera, ali koju ionako nećete uočiti osim ako niste izrazito detaljni u iščitavanju. Dalje, primećuje se da pisac nekim likovima pokazuje više pažnje, kao da su više legli njegovom peru. Određeni likovi služe samo da bi se kroz njihove oči ili uši posredno ispričao neki događaj (kako se svaka glava knjige bazira na samo jednom liku, Martin se pametno ograničio samo na osam likova koji će biti nosioci poglavlja). Iako je pohvalno videti „jednog fentezi pisca“ kako koristi u žanru tako retko viđen postupak nepouzdanog pripovedača, zaključak je ipak da ga Martin nije koristio iz svesne, literarne namere, nego zato što je jednostavno nekim likovima unapred odredio ulogu sočiva kamere.

Što se takvog pasivnog pripovedanja tiče, tu se nalazi još jedna rupa – Martin ne zna da ga piše. Neposredni opisi tuča, seksa i bitaka sasvim su blagougodni za jedno fino i nepretenziozno čitanje, ali čim pisac krene eksperimentirati čitava stvar ne izgleda toliko trapavo i nespretno (Martin je ipak preveliki laf da bi bio trapav u stilu) koliko jednostavno mlako i neubedljivo. Ista stvar važi i za unutrašnje monologe i snove/halucinacije likova koji u svojim forsiranim patetisanjima prečesto liče na nešto što bi pisao mnogo, mnogo gori pisac, što je činjenica koja nam govori da je Martin najbolji upravo kada pogađa suštinu ovog dela: kada ne filozofira mnogo, i kada je sirov poput svojih likova. Ali, čisto da bismo ispali fer prema autoru, možemo reći da takvi „neuspeli“ pasaži opet imaju određenu funkciju, a to je pravljenje predaha – čisto da bi čitalac imao nekoliko stranica da se opusti i uljuljka u lažan osećaj sigurnosti, pre nego što mu omiljenog lika osakate u sledećem poglavlju (ili na sledećoj stranici, što je verovatnije).

Dakle, suvišno je reći da je ovo sjajna knjiga. U samoj suštini jeste fakat da je Martin tačno znao šta želi uraditi sa svojim delom: nije hteo napisati žanrovski ekvivalent **Ratu i miru** već zaraznu i mračnu hroniku gde se nekoliko desetina dopadljivih likova kolje, kreše i međusobno bode u leđa na nekoliko stotina stranica. I u tome je uspeo.

Sve što je sa daljine i moglo smrdeti kao potencijalna mana i još potencijalnija propast iznivelisalo se i uklopilo na svoje mesto. Jednostavan stil pripovedanja znači dinamičnost ali i (paradoksalno) vrlo smireno pripovedanje koje nigde ne brza, odmotavajući se postojanim tempom. Nepostojanje glavnog lika bi moglo biti čudno da nema *nekoliko* likova koji su detaljno izdiferensirani toliko da i jesu shvaćeni kao glavni likovi u svojim nosećim poglavljima. I konačno, *setting* Vesterosa koji više podseća na kvazi srednjevekovno-feudalnu Evropu nego na klasičnu epsku fantaziju (pod prstima čitaoca sasvim se oseti nedostatak čarobnjaka, magičnih artefakta i Mračnih Gospodara) samo će neangažovanim čitatelju izgledati lenjo, dok će oni koji uspešno bace *wisdom check* prepoznati jedinstvenu viziju post-tolkinovskog sveta: civilizaciju ljudi zapalu u dekadenciju i međusobne razmirice, u kojoj se magija pamti taman toliko da se zna da je davno postojala i da se nikada neće vratiti, i u kojoj se prave pretnje zaboravljaju u korist borbe za presto – makar dok

desetogodišnja Zima konačno ne dođe sa Duhovima i Zmajevima na svojim ramenima.